

Hallituksen esitys Eduskunnalle rahalaksi ja laiksi Suomen Pankin ohjesäännön 17 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi rahalaki, jossa uudistettaisiin maksuvälineitä koskevat säännökset vastaamaan muuttuneita olosuhteita. Lakiehdotuksessa on myös säännökset muun muassa setelien ja metallirahojen laillisen maksuvälineaseman lakkauttamisesta sekä maksujen pennimäärien pyöristämisestä. Esitys sisältää lisäksi useita pääosin teknisluonteisia muutoksia. Muilta osin ehdotetun lain säännökset vastaisivat asialliselta sisällöltään voimassa olevaa rahalakia, joka samalla kumottaisiin.

Suomen pankin ohjesääntöä ehdotetaan muutettavaksi siten, että pankkivaltuusmiesten tehtäväluetteloon lisättäisiin ehdotetun rahalain nojalla Suomen Pankille annettava oikeus päättää seteleiden lakkauttamisesta laillisena maksuvälineenä.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ .	1	4.1. Vanhanmallisten seteleiden poistaminen	
YLEISPERUSTELUT	3	liikkeestä	7
1. Nykytila ja muutostarpeet	3	4.2. Juhlarahojen liikkeeseen laskeminen	7
1.1. Voimassa oleva rahalainsäädäntö	3	5. Esityksen taloudelliset vaikutukset	8
1.2. Käytäntö ja epäkohdat	3	6. Asian valmistelu	8
1.2.1. Yleistä	3	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	8
1.2.2. Vanhanmallisten seteleiden ja metallirahojen lakkauttaminen	3	1. Lakiehdotusten perustelut	8
1.2.3. Juhla- ja muiden erikoisrahojen liikkeeseen laskeminen ja jakelu	5	1.1. Rahalaki	8
1.2.4. Metallirahoja koskeva päätöksenteko	5	1.2. Laki Suomen Pankin ohjesäännön 17 §:n muuttamisesta	11
1.2.5. Rahahuoltoa koskevat täytäntöönpanomääräykset	5	2. Voimaantulo	11
2. Tavoitteet ja keinot	6	LAKITEKSTIT	12
2.1. Vanhanmallisten setelien ja metallirahojen laillisen maksuvälineaseman lakkauttaminen	6	1. Rahalaki	12
2.2. Juhla- ja erikoisrahojen liikkeeseen laskeminen	6	2. Laki Suomen Pankin ohjesäännön 17 §:n muuttamisesta	14
3. Kansainvälinen kehitys	7	LIITE	15
4. Kansainvälinen vertailu	7	Rinnakkaisteksti	15
		Laki Suomen Pankin ohjesäännön 17 §:n muuttamisesta	15

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila ja muutostarpeet

1.1. Voimassa oleva rahalainsäädäntö

Hallitusmuodon muutetun, 1 päivänä maaliskuuta 1992 voimaan tulleen 72 §:n (1077/91) mukaan Suomen rahayksikkö on markka, ja lailla säädetään, miten markan ulkoisesta arvosta päätetään. Suomen rahasta on säädetty rahalailla (276/62), joka on ollut voimassa vuoden 1963 alusta. Samassa yhteydessä säädettiin laki rahalain voimaansaattamisesta (277/62), jossa on tarkemmat säännökset tuolloin voimaan tulleesta rahayksikön arvon muuttamisesta.

Rahalain 1 §:n mukaan Suomen rahayksikkö on markka, jossa on sata penniä. Laillisia maksuvälineitä ovat 3 §:n mukaan setelit ja metallirahat. Suomen Pankilla on 4 §:n mukaan yksinoikeus setelien antoon. Suomen Pankki päättää rahalain 5 §:n mukaan seteliyksilöistä sekä niiden ulkonäöstä ja muista ominaisuuksista. Suomen Pankin päätös julkaistaan säädöskokoelmassa. Päätösvalta Suomen Pankissa kuuluu tässä asiassa lakina säädetyn Suomen Pankin ohjesäännön (365/25) 17 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla eduskunnan pankkivaltuutetuille. Vahingoittuneita seteleitä koskevat erityissäännökset ovat rahalain 6 §:ssä.

Valtiolla on rahalain 7 §:n nojalla yksinoikeus lyödä metallirahaa omaan lukuunsa. Metallirahaa lyödään niin paljon kuin Suomen Pankki ilmoittaa rahaliikkeessä tarvittavan. Suomen Pankki laskee myös metallirahat liikkeeseen. Metallirahayksilöistä, niiden ulkonäöstä ja muista ominaisuuksista määrätään 8 §:n mukaan asetuksella. Normaaleista maksuvälineinä käytettävistä metallirahoista säädetään metalliraha-asetuksessa (1026/79), jonka tilalle tulee 1 päivästä lokakuuta 1993 uusi metalliraha-asetus (676/91). Juhlarahoista annetaan asetukset erikseen.

Rahalain 9 §:ssä rajoitetaan velvollisuutta ottaa vastaan maksussa metallirahoja. Vahingoittuneita metallirahoja koskevat erityissäännökset ovat 10 §:ssä.

Varsinaisia maksuvälineitä koskevien säännösten lisäksi lain 2 §:ssä on myös säännökset

markan ulkoisen arvon määräytymisestä. Pykälää on viimeksi muutettu 13 päivänä marraskuuta 1992 annetulla lailla (997/92).

Rahalaissa ei säännellä sen säännösten rikkomista. Rikoslain 37 luvussa säädetään rangaistaviksi rahanväärennys ja eräät liitännäiset teot sekä niin sanottu rahajäljitelmän levitys. Maksun yhteydessä laillisia maksuvälineitä koskevat myös yleiset velvoiteoikeudelliset säännökset.

Maksujen pennimäärien pyöristämisestä annetussa laissa (918/90) säädetään muuhun kuin pienimmän käytössä olevan rahan arvolla jaoliseen pennimäärään päättyvien maksujen lopsumman pyöristämisestä.

1.2. Käytäntö ja epäkohdat

1.2.1. Yleistä

Nykyinen rahalaki on ollut voimassa lain 2 §:ssä olevaa markan ulkoista arvoa koskevia säännöksiä lukuun ottamatta muuttamattomana vuodesta 1963 lähtien. Säännökset ovat tämän johdosta monilta osin vanhentuneita tai puutteellisia eivätkä vastaa maksujärjestelmissä ja rahahuollossa tapahtunutta kehitystä. Muun muassa juhlarahojen jakeluun on liittynyt käytännön ongelmia, joita ei ole voitu tyydyttävällä tavalla ratkaista säännösten puuttuessa tai ollessa tulkinnanvaraisia. Metallirahan lyöttäminen ja maksujen pennimäärien pyöristäminen säännellään tarpeettoman korkealla säädöstasolla.

Lisäksi eräistä tärkeistä kysymyksistä, kuten vanhojen seteleiden ja metallirahojen laillisen maksuvälineen aseman lakkauttamisesta, ei ole säännöksiä. Rahalaissa ei myöskään ole säännöksiä käytännössä välttämättömästä Suomen Pankin oikeudesta antaa rahahuoltoon koskevia määräyksiä ja ohjeita rahalaitoksille ja muille rahahuoltojärjestelmään osallistuville yhteisöille.

1.2.2. Vanhanmallisten seteleiden ja metallirahojen lakkauttaminen

Laillisten maksuvälineiden lakkauttamisella

tarkoitetaan sitä, että julkinen valta määrää laillisen maksuvälineen aseman saavuttaneet seteli- tai metallirahayksilöt poistettaviksi virallisesta maksuliikkeestä ja vaihdettaviksi uusiin maksuvälineisiin määräajan kuluessa uhalla, että ne muuten menettävät kelpoisuutensa laillisina maksuvälineinä.

Suomessa ei ole nykyisin voimassa nimenomaisia säännöksiä laillisen maksuvälineen aseman lakkauttamisesta. Vuoteen 1963 saakka sanottu oikeus kuului eduskunnan pankkivaltuusmiehille Suomen Pankin ohjesäännön tuolloin kumotun 10 §:n perusteella. Koska tämänlaatuaisella toimenpiteellä on vaikutuksia kansalaisten varallisuusoikeuksiin, asiasta on säädettävä lain tasolla. Määrääjasta velkomisasioissa sekä julkisesta haasteesta velkojille vuonna 1868 annetun asetuksen eli niin sanotun vanhentumisasetuksen 19 §:n mukaan laillisen maksuvälineen vanhentumiseen ei sovelleta yleistä 10 vuoden vanhentumisaikaa, vaan siitä on säädettävä erikseen.

Suomessa on aikaisemmin lakkautettu vanhanmallisten seteleiden laillinen maksuvälineasema kaksi kertaa. Vuonna 1943 tekemälään päätöksellä pankkivaltuutetut lakkauttavat 1 päivästä heinäkuuta 1945 alkaen vanhemmat kuin vuoden 1922 mallia olevat setelit laillisina maksuvälineinä. Voimassa olleessa ohjesäännön (440/38) 10 §:ssä säädettiin: ”Jos pankin setelistä on ilmestynyt liikkeeseen taitavasti tehtyjä jäljennöksiä tai malli on niin vanhentunut, että on kulunut vähintään 10 vuotta siitä, kun pankki on viimeksi laskenut sen mallisia seteleitä liikkeeseen, voivat pankkivaltuusmiehet määrätä ja kuuluttaa, että sen sarjan setelit on esitettävä pankille lunastettaviksi tai vaihdettaviksi kuulutuksessa ilmoitetun ajan kuluessa, joka ei saa olla kahta vuotta lyhyempi, uhalla että niitä sen jälkeen ei enää lunasteta tai vaihdeta. Esittämättä jääneiden setelien arvolla on hyvittävä pankin vararahastoa”.

Toisen kerran suomalaisten seteleiden laillinen maksuvälineominaisuus lakkautettiin niin sanotun seteleiden leikkaamisen yhteydessä, jolloin rahaolojen säännöstelemistä koskevalla valtuuslailla (1255/45) valtioneuvosto valtuutettiin muun muassa määräämään tuolloin liikkeessä olleet setelit kelpaamattomiksi Suomen Pankin ohjesäännön 10 §:ssä säädettyä lyhyemmässä ajassa.

Suomessa ovat laillisia maksuvälineitä kaikki vuonna 1864 tai sen jälkeen liikkeeseen lasketut marka- ja pennimääräiset metallirahat, joita

on yhteensä 25 eri metallirahayksilöä, sekä vuodesta 1946 alkaen liikkeeseen lasketut setelit. Liikkeessä olevien erimallisten metalli- ja setelirahojen määrä on kansainvälisestikin arvioiden erittäin suuri.

Ennen vuoden 1963 alusta voimaan tullutta rahauudistusta liikkeelle lasketuista seteleistä ovat laillisia maksuvälineitä vuoden 1945 mallia olevat setelit (nimellisarvot 5, 10, 20, 50, 100, 500, 1 000 ja 5 000 markkaa), vuoden 1955 mallia olevat setelit (nimellisarvot 100, 500, 1 000, 5 000 ja 10 000 markkaa), vuoden 1956 mallia oleva 500 markan ja vuoden 1957 mallia oleva 100 markan seteli.

Rahauudistuksen yhteydessä laskettiin liikkeelle vuoden 1963 mallia olevat 1, 5, 10, 50 ja 100 markan setelit. Vuonna 1975 laskettiin liikkeeseen 500 markan, vuonna 1976 100 markan, vuonna 1977 50 markan, vuonna 1980 10 markan sekä vuonna 1986 10, 50, 100, 500 ja 1 000 markan setelit. Useista seteliyksilöistä on lisäksi valmistettu malleja, joissa on merkintä Litt. A ja Litt. B, koska ne jossain määrin poikkeavat alkuperäisestä setelimallista. Tällaisetkin seteliyksilöt on otettava huomioon laillisista maksuvälineistä pidettävissä rekistereissä ja luetteloissa.

Vanhanmallisia seteleitä ja metallirahoja ei yleensä ole enää käytössä säännönmukaisessa maksuliikkeessä, koska Suomen Pankki on poistanut niitä käytöstä sitä mukaa, kun niitä on sille palautunut. Ulkomailla keskuspankit ja rahalaitokset joutuvat pitämään rekistereitä ja luetteloja muiden maiden laillisista maksuvälineistä. Suomalaisten maksuvälineiden mallien runsaus on jo sellaisenaan epäkohta. Lisäksi on esiintynyt tapauksia, joissa ennen vuoden 1963 rahauudistusta liikkeeseen laskettujen seteliyksilöiden nimellisarvoa on harhaanjohtavuutensa vuoksi voitu käyttää hyväksi petollisessa tarkoituksessa.

Vanhanmallisten seteleiden kopioiminen etenkin värikopiokoneilla on nykyaikaisten turvatekijöiden ja -ominaisuuksien puuttumisen vuoksi suhteellisen helppoa. Niiden suuren väärennysuhan ennalta torjumiseksi olisi välttämätöntä, että niiden laillinen maksuvälineominaisuus voitaisiin lakkauttaa tarvittaessa nopeasti ja joustavasti kuitenkin vaarantamatta kansalaisten omaisuuden suoja- tai oikeusturvaa. Viranomaisten toimivaltaa koskevien säännösten puuttuessa joudutaan turvautumaan lainsäädäntömenettelyyn, joka on paitsi hankala myös liian hidaskäyttöinen, suu-

ressa mittakaavassa tapahtuneen rahanväärennyksen kansantaloudelle aiheuttamien vakavien vahinkojen torjumiseksi.

1.2.3. Juhla- ja muiden erikoisrahojen liikkeen laskeminen ja jakelu

Juhlarahoilla tarkoitetaan metallirahoja, jotka lyödään ja lasketaan liikkeeseen jonkin merkittävän julkisen tapahtuman, vuosipäivän, merkkihenkilön tai muun vastaavanlaisen asian kunniaksi. Juhlarahoja ei ole tarkoitettu rahaliikkeessä käytettäviksi, vaikka ne ovat muodollisesti laillisia maksuvälineitä. Juhlarahoihin liittyvien numismaattisten näkökohtien takia niiden lyöntimääriin ja ominaisuuksiin joudutaan kiinnittämään erityistä huomiota.

Perinteisten juhlarahojen lisäksi useissa maisa lyödään muitakin erikoisrahoja, varsinkin niin sanottuja peilikiiltoisia eli proof-rahoja sekä normaaleista metallirahoista että juhlarahoista. Erikoisrahat ja erikseen pakatut rahasarjat on tarkoitettu lähinnä keräilijöiden tarpeisiin.

Koska juhla- ja muut erikoisrahat ovat oikeudelliselta luonteeltaan metallirahoja ja laillisia maksuvälineitä, niihin sovelletaan rahalain metallirahoja koskevia säännöksiä. Rahalain 7 §:n mukaisesti juhlarahojenkin lyöntimääristä päättäminen kuuluu Suomen Pankille, joka laskee ne myös liikkeeseen. Kyseinen säännös on kuitenkin alun perin tarkoitettu lähinnä turvaamaan Suomen Pankille mahdollisuuden säännellä liikkeessä olevan rahan määrää ja toisaalta varmistamaan metallirahojen rahahuollolliset tarpeet. Metallirahojen liikkeeseen laskemisessa noudatettavat määräykset ja menettelytavat ovat kuitenkin osoittautuneet juhlarahojen suhteen monimutkaisiksi ja hankaliksi. Käytännössä on pyritty valtiovarainministeriön ja Suomen Pankin välillä käydyissä neuvotteluissa etukäteen sopimaan juhlarahojen lyöttämiseen ja liikkeeseen laskemiseen liittyvistä kysymyksistä.

Suomen Pankin kannalta metallirahoja koskevat säännökset ovat merkinneet sitä, että pankki joutuu ostamaan juhlarahat Suomen rahapajalta ja huolehtimaan niiden jakelusta. Käytännössä tämä on johtanut moniin ongelmiin. Jakelu on jouduttu hoitamaan paitsi Suomen Pankin omien konttorien myös rahalaitosten ja postitoimipaikkojen välityksellä. Juhlarahakiintiöiden tasapuolinen määrittämi-

nen alueellisesti ja rahalaitoskohtaisesti on ollut hankalaa. Lisäksi rahalaitosten kiinnostus osallistua juhlarahojen jakeluun on huomattavasti vähentynyt tehtävästä aiheutuvien kustannusten vuoksi. Suomen Pankin osallistumista juhla- ja myös muiden erikoisrahojen jakeluun ei voida luontevasti perustella sen keskuspankki-tehtävillä. Tätä korostaa erityisesti se, että tällaisiin rahoihin liittyvät kaupalliset näkökohdat ovat lisääntymässä Suomen rahapajan muututtua osakeyhtiöksi.

1.2.4. Metallirahoja koskeva päätöksenteko

Voimassa olevan rahalain 5 §:n mukaan Suomen Pankin päätös setelien selitelmistä eli seteliyksilöistä, ulkonäöstä ja muista ominaisuuksista julkaistaan säädöskokoelmassa.

Lain 8 §:n mukaan metallirahoja koskeva vastaava päätös annetaan asetuksella. Päätös tehdään tarpeettoman korkealla hierarkiatasolla verrattuna setelien osalta noudatettavaan päätöstasoon, etenkin kun otetaan huomioon metallirahojen vain seteleitä vaihtorahana täydentävä asema maksuvälinejärjestelmässä.

Maksujen pennimäärien pyöristämisestä annetun lain 1 §:ssä säädetään, miten Suomen rahan määräinen maksu on pyöristettävä. Pyöristyssäännösten voidaan katsoa olevan varsin hyvin kansalaisten tiedossa, eikä menettelyta-voista ole aiheutunut käytännössä merkittäviä ongelmia. Pennin rahaa ei ole ollut käytössä enää vuoden 1980 jälkeen, vaan pienimmäksi rahaksi jäi tuolloin 5 penniä. Kun sekin poistettiin liikkeestä vuonna 1990, on pieniarvoisin metalliraha nykyisin 10 penniä. Nykyistä rahal-akia säädettyä ei varauduttu pennin poistamiseen liikkeestä, eikä siihen näin ollen sisällytetty pennimäärien pyöristysmahdollisuutta. Vallitseva tilanne on epätydyttävä siksi, että käytössä olevien metallirahojen nimellisarvosta voidaan säätää asetuksella, mutta siitä aiheutuva pyöristämisongelma on ratkaistava lailla.

1.2.5. Rahahuoltoon koskevat täytäntöönpanomääräykset

Suomen rahahuolto on järjestetty niin, että lailliset maksuvälineet lasketaan liikkeeseen ja palautetaan Suomen Pankin ja rahalaitosten konttoreiden sekä postitoimipaikkojen kautta. Järjestelmä perustuu osapuolten välillä laadit-

tuihin sopimuksiin alueellisesta ja paikallisesta rahahuollosta. Lisäksi Suomen Pankki on antanut rahalaitoksille sekä Posti- ja telelaitokselle ohjeet rahan käsittelyssä noudatettavista menettelytavoista.

Sopimusjärjestelmä ja Suomen Pankin antamat ohjeet ovat toimineet tyydyttävästi. Ongelmia saattaa kuitenkin syntyä, jos rahalaitosten konttorijärjestelmä muuttuu merkittävästi. Koska sopimusjärjestelmään kuuluvat kaikki rahahuollon osapuolet, edellyttää sopimusten ylläpitäminen ja toimivuus osapuolten yksimielisyyden säilymistä. Suomen Pankilla ei myöskään ole varmuutta rahahuoltojärjestelmän toimivuudesta poikkeuksellisissa tilanteissa, jos se ei voi oikeudellisesti velvoittaa rahahuoltojärjestelmän osapuolia ryhtymään olosuhteiden vaatimiin toimenpiteisiin.

2. Tavoitteet ja keinot

2.1. Vanhanmallisten setelien ja metallirahojen laillisen maksuvälineaseman lakkauttaminen

Jotta säännöllisestä maksuliikkeestä poistuneiden setelien ja metallirahojen runsauteen liittyvät edellä todetut epäkohdat voitaisiin korjata, säädettävään rahalakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset (14 §), joiden mukaan Suomen Pankilla olisi oikeus päättää setelien ja valtiovarainministeriöllä metallirahojen lakkauttamisesta maksuvälineinä.

Suomen Pankin ohjesäännön 17 §:n 1 momentin 4 kohdan (678/62) mukaan pankkivaltuusmiesten asiana on päättää uusien setelyksilöiden ja -mallien valmistuksesta. Tämän johdosta myös seteleiden laillisen maksuvälineominaisuuden lakkauttamista koskeva päätöksenteo on tarkoituksenmukaista antaa pankkivaltuutettujen tehtäväksi. Pankkivaltuutettujen tehtävät on lueteltu tyhjentävästi Suomen Pankin ohjesäännön 17 §:ssä, joten muutos edellyttää sanotun lainkohdan muuttamista.

Koska Suomen Pankille ja valtiovarainministeriölle annettavalla oikeudella lakkauttaa käteisen rahan maksuvälineominaisuus voitaisiin puuttua kansalaisten varallisuusoikeuksiin, lakkauttamisen voimaantulolle ehdotetaan asetettavaksi määräaika rajoituksia. Ehdotetun 15 §:n mukaan lakkauttamista koskevan päätöksen voimaantulo edellyttäisi sen julkaisemista säädöskokoelmassa yleensä vähintään kuusi kuu-

kautta ennen voimaantuloa, johon asti maksuvälineet olisivat edelleen laillisia ja käytettävissä yleisessä vaihdannassa. Voimaantulon jälkeen niiltä poistuisi laillisen maksuvälineen ominaisuus, joten kenelläkään ei olisi enää velvollisuutta ottaa niitä vastaan maksussa. Tämän jälkeenkin olisi Suomen Pankilla kuitenkin aina ehdoton velvollisuus lunastaa niitä nimellisarvostaan kymmenen vuoden ajan päätöksen voimaantulosta. Tällä järjestelyllä voitaisiin varmistaa se, ettei kenenkään oikeusturvaa lakkauttamisen yhteydessä loukattaisi. Säännös ei estäisi sitä, että Suomen Pankki voisi harkintansa mukaan lunastaa lakkautettuja maksuvälineitä vielä tämän määräajan jälkeenkin.

Jotta metallirahan lunastuksesta aiheutuvat kustannukset eivät jäisi Suomen Pankin kannettaviksi, ehdotetaan valtiolle säädettäväksi velvollisuus lunastaa Suomen Pankilta tämän lunastamat metallirahat vuoden kuluessa pankille säädetyllä lunastusvelvollisuuden päättymisestä.

Laajan rahanväärennyksen tai muun erityisen, rahaoloille mahdollisesti vakavia seurauksia aiheuttavan tapauksen sattuessa voi syntyä tarve poistaa kiireellisesti maksuliikkeestä esimerkiksi kaikki väärentämisen kohteeksi joutuneet setelit tai metallirahat. Lain 15 §:ään ehdotetaan tämän vuoksi myös poikkeussäännöstä, jonka nojalla voitaisiin jättää erityisestä syystä noudattamatta lakkauttamispäätöksen voimaantuloa koskevaa kuuden kuukauden vähimmäisaikaa.

2.2. Juhla- ja erikoisrahojen liikkeeseen laskeminen

Juhla- ja erikoisrahojen lyöttämis- ja liikkeeseenlaskemismenettelyä on syytä muuttaa edellä todetuilla perusteilla nykyistä joustavamaksi vastaamaan muuttuneita olosuhteita. Juhla- ja erikoisrahoilla ei ole sanottavaa rahapoliittista merkitystä, sillä niiden suhteellinen osuus kaikista liikkeessä olevista maksuvälineistä on vähäinen, eivätkä ne myöskään jää maksuvälineinä normaaliin rahaliikkeeseen. Koska niille on kuitenkin tarkoituksenmukaista antaa laillisen maksuvälineen asema, niiden tulee olla muodollisesti keskuspankin liikkeeseen laskemia. Liikkeeseenlaskumenettelyä voitaisiin kuitenkin joustavoittaa ja luopua eräistä muodollisuuksista, joita tavallisiin metallirahoi-

hin sovelletaan. Rahalain 9 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan Suomen Pankki ja valtiovarainministeriö voisivat sopia metallirahan liikkeeseen laskemisessa sovellettavasta menettelystä.

Käytännössä voitaisiin sopia esimerkiksi vuosittain kunakin vuonna lyötävien ja liikkeeseen laskettavien juhla- ja muiden erikoisrahojen yhteisestä kokonaismarkkamäärästä. Valtiovarainministeriö voisi sen jälkeen päättää Suomen Pankin ilmoittaman enimmäismäärän puitteissa kunakin vuonna lyötävien juhla- ja erikoisrahojen nimellisarvoista ja muista ominaisuuksista pyydettyään ehdotetun 7 §:n 2 momentin mukaisesti asiasta Suomen Pankin lausunnon. Suomen Pankki laskisi rahat edelleenkin muodollisesti liikkeeseen siten, että ne voitaisiin kirjata Suomen Pankin taseeseen liikkeessä olevana rahana. Käytännössä rahat eivät fyysisesti siirtyisi Suomen Pankin hallintaan, vaan pankki ostaisi ne vain tiliteknisesti valtiolta nimellisarvostaan ja myisi ne välittömästi takaisin. Rahojen liikkeeseen laskemiseen liittyvät käytännön jakelutoimenpiteet voisi suorittaa valtiovarainministeriö tai sen valtuuttamana esimerkiksi rahapajayhtiö, siten kuin Suomen Pankin ja valtiovarainministeriön välillä sovittaisiin. Ministeriö voisi lisäksi päättää rahojen hinnoittelusta nimellisarvosta poikkeavasti. Päätös juhla- ja erikoisrahoista julkaistaisiin säädöskokoelmassa. Mahdollisesti lyötävät peilikiiltoiset rahat tulisi määrittellä päätöksessä erikseen.

Varsinaisesti maksuvälineiksi tarkoitettujen metallirahojen liikkeeseenlaskumenettelyyn ei ehdoteta muutoksia.

3. Kansainvälinen kehitys

Raha- ja valuuttapoliittiset kysymykset on jätetty vuonna Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen (ETA-sopimus) ulkopuolelle. Euroopan integraatiokehityksellä ei ole ainakaan lyhyellä aikavälillä suoraa vaikutusta nyt ehdotettaviin rahalain säännöksiin.

4. Kansainvälinen vertailu

4.1. Vanhanmallisten seteleiden poistaminen liikkeestä

Ruotsissa vanhanmallisten seteleiden laillisen maksuvälineominaisuuden poistamiseksi on

säädetty erityislaki. Vuonna 1982 säädetyin lain nojalla tietyt vanhanmalliset setelit lakkasivat olemasta laillisia maksuvälineitä viiden vuoden kuluttua lain voimaantulosta. Vuonna 1988 säädettiin laki 10 000 kruunun setelin lakkauttamisesta kolmessa vuodessa. Vielä senkin jälkeen, kun setelit eivät säädetyin määräjälkeen enää ole laillisia maksuvälineitä, on Ruotsin keskuspankilla siitä annetun lain mukaan mahdollisuus erityisistä syistä lunastaa vanhanmallisia seteleitä. Ruotsissa katsotaan, että yleinen 10 vuoden vanhentumissääntö ei koske seteleitä, vaan niiden vanhentumisesta on säädetty erikseen.

Norjassa keskuspankki voi määrätä tietyn tyyppiset setelit poistettaviksi liikkeestä. Poistetut setelit lakkaavat olemasta laillisia maksuvälineitä vuoden kuluttua siitä, kun keskuspankki on kuuluttanut asiasta. Keskuspankki on kuitenkin velvollinen lunastamaan setelit vielä kymmenen vuoden kuluessa tämän määräjälkeenkin.

Pohjoismaille on yhteistä, että tietyn määräjälkeen päätyttyäkin keskuspankin on vielä lunastettava määrätyn ajan vanhanmallisia seteleitä. Seteleiden vaihtamisen määräjät vaihtelevat ja vaihtamisesta tai sen edellytyksistä säädetään lailla.

4.2. Juhlarahojen liikkeeseen laskeminen

Ruotsissa metallirahat lyödään keskuspankin omistamassa rahapajassa. Keskuspankki voi laskea liikkeeseen myös muisto- ja juhlarahoja, joista päättävät pankkivaltuutetut. Nämä rahat ovat laillisia maksuvälineitä.

Norjan keskuspankin osastona oleva rahapaja lyö metallirahat (myös juhla- ja muistorahat), ja keskuspankki laskee ne myös liikkeeseen. Juhlarahojen lyömisestä ja liikkeeseen laskemisesta päättää kuitenkin kuningas (hallitus) aina erikseen säädettävän lain nojalla. Juhlarahat lasketaan liikkeeseen keskuspankin kautta.

Tanskan keskuspankki omistaa Tanskan rahapajan. Metallirahojen lyönnistä ja liikkeeseen laskemisesta päättää teollisuusministeriö neuvoteltuaan ensin keskuspankin kanssa. Metallirahojen tuotannon ja liikkeeseen laskemisen hallinnosta vastaa keskuspankki.

Saksassa metallirahat lyödään liittotasavalan toimeksiannosta ja sen lukuun. Keskuspankki lunastaa ne valtiolta nimellisarvosta ja laskee ne liikkeeseen. Liittovaltio lyöttää vuo-

sittain nimellisarvoltaan 10 DM:n juhlarahoja, jotka markkinoidaan liittohallituksen ja keskuspankin yhteistoimin.

Itävallan keskuspankki lyöttää metallirahat omistamallaan rahapajalla, jolla on yksinoikeus lyödä ja laskea liikkeeseen myös Itävallan juhlarahat. Rahapaja voi lisäksi laskea liikkeeseen tiettyjä laissa mainittuja kaupallisia kolikkoja, jotka ovat Itävallan monarkian aikaisten kolikkojen toisintoja, mutta eivät enää laillisia maksuvälineitä.

Metallirahojen, erityisesti juhla- ja muiden erikoisrahojen lyönti- ja liikkeeseenlaskujärjestelmä Euroopan maissa vaihtelee jossain määrin. Varsinaisina maksuvälineinä käytettävät rahat laskee lähes poikkeuksetta liikkeeseen keskuspankki. Sen sijaan juhla- ja muiden erikoisrahojen liikkeeseen laskeminen on eräissä maissa rahapajan, Saksassa osittain valtiovarainministeriön, tehtävänä. Numismaattisten tuotteiden osuus rahapajojen liikevaihdosta vaihtelee myös huomattavasti, mutta on useimmiten vain noin 10 prosenttia.

5. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Vanhanmallisten seteleiden ja metallirahojen lakkauttamisesta saattaa aiheutua sekä Suomen Pankille että valtiovarainministeriölle välittömiä kustannuksia, jotka vastaavat lunastettavaksi esitettävien maksuvälineiden nimellisarvojen yhteismäärää. Kustannusten määrä riippuu siitä, mitä rahoja Suomen Pankki tai valtiovarainministeriö päättävät lakkauttaa. Kustannusten ei kuitenkaan arvioida olevan merkittäviä.

6. Asian valmistelu

Esitys perustuu valtiovarainministeriön asettaman rahalakityöryhmän ehdotukseen. Työryhmässä olivat edustettuina valtiovarainministeriö ja Suomen Pankki. Työryhmässä kuultiin asiantuntijoita Suomen Pankista ja Suomen rahapajasta. Valtiovarainministeriö pyysi ehdotuksesta lausunnot Suomen Pankilta, valtiokonttorilta, Suomen rahapajalta, Suomen Pankkiyhdistykseltä ja Suomen Numismaattien yhdistys ry:ltä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Rahalaki

Yleiset säännökset

1 §. Hallitusmuodon uudessa 72 §:ssä säädetään, että Suomen rahayksikkö on markka. Näin ollen rahayksikön nimestä ei ole tarpeen säätää laissa toistamiseen. Pykälässä ehdotetaan vain edelleen jaettavaksi markka sataan penniin.

2 §. Säännös vastaa nykyisen lain 3 §:ää.

Laillisen maksuvälineen käsite ehdotetaan säilytettäväksi ennallaan ja tarkoittavan seteleitä ja metallirahaa. On kuitenkin aiheellista täsmentää, millä tavoin ja missä vaiheessa painettu seteli tai lyöty metalliraha muuttuu pelkistä painotuotteesta tai metalliesineestä lailliseksi, nimellisarvoaan vastaavaksi maksuvälineeksi.

Tarve määrittelyyn on syntynyt erityisesti

siksi, että Suomen Pankin setelipaino on muutettu osakeyhtiöksi. Myös Suomen rahapaja on yhtiötetty vuoden 1993 alusta. Näin ollen maksuvälineitä valmistavat yritykset eivät enää toimi virkavastuun piirissä.

Sanotun perusteella ehdotetaan säädettäväksi, että seteleistä ja metallirahoista tulee laillisia maksuvälineitä, kun ne lasketaan rahalain mukaisesti liikkeeseen. Liikkeeseen laskemisesta ehdotetaan säädettäväksi 6 ja 9 §:ssä.

Markan ulkoisen arvon määrittäminen

3—5 §. Hallitusmuodon uuden 72 §:n mukaan siitä, miten markan ulkoisesta arvosta päätetään, on säädettävä lailla. Tätä velvoitetta vastaavat säännökset ovat jo nykyisen rahalain 2 §:ssä, jota on viimeksi muutettu 13 päivänä marraskuuta 1992 annetulla lailla.

Koska nykyisiä 2 §:n säännöksiä ei ole tar-

koitus muuttaa, ne ehdotetaan siirrettäviksi sellaisinaan uuteen lakiin. Uuden lain selkeyttämiseksi ehdotetaan nykyinen 2 § jaettavaksi kolmeksi pykäläksi, joista 3 § vastaa nykyisen 2 §:n 1 momenttia, 4 § 2—4 momenttia ja 5 § 5 momenttia.

Edellä sanotun vuoksi ei myöskään nykyisen rahalain 2 §:n nojalla annettuja alemmanasteisia säädöksiä ole tarpeen muuttaa. Sen vuoksi 13 päivänä marraskuuta 1992 annettu asetus markan ulkoista arvoa koskevien asioiden käsitteystä valtioneuvostossa (998/92) ja markan ulkoisesta arvosta annettu valtioneuvoston päätös (882/91) sekä valtioneuvoston 13 päivänä marraskuuta 1992 toistaiseksi pysyttämä Suomen Pankin oikeus olla noudattamatta markan ulkoisen arvon vaihtelun rajoja jäävät ehdotetun 17 §:n mukaisesti sellaisinaan voimaan.

Viranomaisten toimivalta

6 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi setelien liikkeeseen laskemisesta sekä niiden ominaisuuksien määrittämisestä. Setelinanto -käsite tarkoittaisi paitsi Suomen Pankin rahapoliittista tehtävää myös setelien liikkeeseen laskemista. Pykälän 1 momentti on sama kuin nykyisen lain 4 § ja 2 momentti vastaa nykyistä 5 §:ää. Jälkimmäisen säännöksen sanamuotoa ehdotetaan yksinkertaistettavaksi. Velvollisuudesta julkaista Suomen Pankin seteleitä koskeva päätös Suomen säädöskokoelmassa säädettäisiin 15 §:ssä. Ehdotetut muutokset ovat teknisiä eivätkä sisällä aineellisia muutoksia nykyiseen rahalakiin verrattuna.

7 §. Lainkohta vastaa nykyistä 7 ja 8 §:ää ja siinä ehdotetaan säänneltäviksi vastaavat oikeudet metallirahan osalta kuin 6 §:ssä seteleiden osalta. Nykyisen lain 8 §:n mukaan metallirahayksilöistä sekä metallirahojen muodosta, leimasta, seoksesta ja mitoista määrätään asetuksella. Kun seteleistä ja niiden ominaisuuksista päättää ja ehdotuksen mukaan edelleenkin päättäisi Suomen Pankki, vastaava metallirahojen koskeva päätösvalta siirrettäisiin valtiovarainministeriölle. Päätös edellyttäisi kuitenkin, että Suomen Pankilla on mahdollisuus antaa lausuntonsa asiasta ennen päätöksen tekemistä.

8 §. Nykyistä rahalakia säädettäessä ei varauduttu pennin poistamiseen liikkeestä eikä siihen näin ollen sisällytetty pennimäärien pyöritysmahdollisuutta. Ensinnäkin 1 pennin ja sittemmin

myös 5 pennin rahan käytöstä poistamisen vuoksi on säädetty laki maksujen pennimäärien pyöritymisestä. Sen mukaan 1—4 penniin päättyvät maksut pyöristetään alaspäin ja 5—9 penniin päättyvät ylöspäin lähimpään 10 pennillä jaolliseen summaan. Koska päätös metallirahojen lyöttämisestä kuuluisi ehdotuksen 7 §:n mukaan valtiovarainministeriölle, ehdotetaan sille pykälässä oikeutta päättää myös siitä, miten maksujen pennimäärät pyöristetään. Tarkoitus on, että ministeriö antaisi pyöritysmisestä nykyistä lakia vastaavan päätöksen, eikä käytäntö tältä osin muuttuisi. Päätös julkaistaisiin 15 §:n mukaan säädöskokoelmassa. Ehdotuksen 16 §:n 2 momentin mukaan maksujen pennimäärien pyöritymisestä annettu laki kumottaisiin rahalain voimaantulon yhteydessä.

9 §. Pykälän 1 momentin alku olisi sama kuin nykyisen rahalain 7 §:n 2 momentti, jonka mukaan Suomen Pankki ilmoittaa liikkeessä tarvittavan metallirahan määrän sekä laskee rahat liikkeeseen. Momentin lopussa säädettäisiin, että valtiovarainministeriö luovuttaisi rahat Suomen Pankille niiden nimellisarvosta. Säännös vastaisi aikaisemman Suomen rahapajasta annetun lain (877/80) 3 §:n 1 momenttia. Mainittu laki on kumottu rahapajan osakeyhtiöksi muuttamisen yhteydessä vuoden 1993 alusta voimaan tulleella lailla (1231/92), ja laitoksen viranomaistehtävä siirtynyt tältä osin valtiovarainministeriölle.

Pykälän 2 momentin mukaisesti Suomen Pankki ja valtiovarainministeriö voisivat sopia erityisjärjestelyistä juhla- ja muiden erikoisrahojen liikkeeseen laskemisessa ja jakelussa. Tällainen sopimus pyritään saamaan voimaan yhtä aikaa rahalain voimaantulon kanssa. Se olisi tarkoitettu pysyväluonteiseksi järjestelyksi ja siinä määriteltäisiin muun muassa osapuolten tehtävät ja liikkeeseen laskemisen tekniset yksityiskohdat.

Vastaanotto- ja lunastusvelvollisuus

10 §. Nykyisen lain 9 §:n mukaan valtiokonttorilla ja Suomen Pankilla on velvollisuus ottaa metallirahaa vastaan rajoituksetta. Muut eivät ole velvolliset ottamaan sitä enempää kuin sata kappaletta kutakin eriarvoista yksilöä eikä yhteensä enempää kuin sadan markan arvosta. Valtiokonttorilla on ainoastaan yksi toimipaikka, joka sijaitsee Helsingissä, eikä se ole käy-

tännössä joutunut ottamaan vastaan metallirahaa juuri lainkaan. Valtiokonttorin tehtävien uudistamisen yhteydessä viraston kassatoiminnot vähenevät entisestään. Sillä ei nykyisinkään ole käytettävissään esimerkiksi metallirahojen lajitteluun tarvittavia laitteita. Viraston rajoittamaton metallirahan vastaanottovelvollisuus ehdotetaan tämän johdosta poistettavaksi. Rajoittamaton vastaanottovelvollisuus säilyisi näin ollen ainoastaan Suomen Pankilla, joka vastaa maan rahahuollosta muutenkin. Säännös ei kuitenkaan estäisi sitä, että Suomen Pankki voisi keskittyä rahahuollon kannalta vain merkittävään asiakaspalvelutoimeen, jolloin yksittäisten asiakkaiden palvelu tapahtuisi ensisijassa pankeissa. Suomen Pankki voisi tarvittaessa vaikuttaa palvelujen kysyntään perimällä maksuja.

Metallirahojen käsittelyn hankaluuden vuoksi myös yleistä metallirahan vastaanottopakkoa ehdotetaan vähennettäväksi enintään 50 kapaleeseen samassa maksussa, joka sekkin on suuri määrä. Lisäksi ehdotetaan poistettavaksi vastaanotettavan rahaerän 100 markan arvoraaja. Tämä on perusteltua jo senkin vuoksi, että Suomen itsenäisyyden 75-vuotisjuhlan kunniaksi on lyöty nimellisarvoltaan 1 000 markan kultaraha. Vaikka juhlarahoja ei juurikaan käytetä maksujen suorittamiseen, siihen täytyy olla mahdollisuus, koska ne ovat muodollisesti laillisia maksuvälineitä.

11 §. Nykyisen lain 6 §:n 1 momentissa kielletään käyttämästä huomattavasti vahingoittunutta seteliä maksuvälineenä ja 10 §:n 1 momentissa vastaavasti metallirahaa, joka on huomattavasti vahingoittunut tai niin kulunut, ettei sen leimaa voi selvästi erottaa. Nämä säännökset ehdotetaan yhdistettäväksi huomattavasti vahingoittunutta rahaa koskevaksi yleiseksi käyttökielloksi. Kiellon rikkomiselle ei nytkään ehdoteta seuraamuksia, mutta kiellon lisäksi säädettäisiin oikeudesta kieltäytyä vastaanottamasta tällaista rahaa maksussa ilman, että tästä syntyisi kieltäytyjälle haitallisia velvoiteoikeudellisia seuraamuksia esimerkiksi viivästyksen johdosta.

Suomen Pankilla ehdotetaan kuitenkin säilytettäväksi velvollisuus ottaa vastaan sekä rikkinäinen seteli että vahingoittunut metalliraha käytännössä samoin edellytyksin kuin nykyisinkin.

Valtiokonttorilta poistettaisiin sillä nykyisin oleva vahingoittuneen rahan lunastusvelvolli-

suus, koska se ei käytännössä ole joutunut ottamaan vastaan vahingoittunutta metallirahaa.

12 §. Kumotun Suomen rahapajasta annetun lain 3 §:n 2 momenttia vastaavasti ehdotetaan, että valtiolla olisi edelleen vastuu palautuvien metallirahojen lunastamisesta nimellisarvosta, josta arvosta valtiovarainministeriö myös ehdotetun lain 9 §:n mukaan luovuttaa rahat Suomen Pankille.

Erityiset säännökset

13 §. Pykälän mukaan Suomen Pankilla olisi oikeus antaa rahalaitoksille ja muille vastaaville yhteisöille rahan käsittelyä koskevia määräyksiä ja ohjeita. Tämä valta voisi kohdistua vain sellaisiin yhteisöihin, jotka osallistuvat rahahuoltojärjestelmän toimintaan sen osapuolina. Määräykset ja ohjeet olisivat luonteeltaan lähinnä teknisiä ja kohdistuisivat esimerkiksi rahan tilaus- ja palautusjärjestelmiin, kuljetukseen, käsittelyyn ja pakkaamiseen.

14 §. Suomen Pankilla ja valtiovarainministeriöllä olisi pykälän mukaan oikeus poistaa setelien ja vastaavasti metallirahojen laillisen maksuvälineen asema. Tämä valtuus vastaisi niiden oikeutta päättää myös uusista rahoista. Suomen Pankille ehdotetaan kuitenkin säädettäväksi velvollisuus lunastaa näin lakkautetut rahat vielä 10 vuoden ajan lakkautuspäätöksen voimaantulon jälkeenkin, ja valtio olisi puolestaan velvollinen lunastamaan Suomen Pankilta sen tuona aikana vastaanottamat metallirahat vielä vuoden ajan senkin jälkeen.

15 §. Ehdotetun lain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu Suomen Pankin päätös setelien nimellisarvoista ja ominaisuuksista, 7 §:n 2 momentissa tarkoitettu valtiovarainministeriön vastaava päätös metallirahoista, 8 §:ssä tarkoitettu valtiovarainministeriön päätös maksujen pennimäärien pyöristämisestä sekä 14 §:n 1 momentissa tarkoitettu Suomen Pankin päätös setelien laillisen maksuvälineominaisuuden lakkauttamisesta ja vastaava valtiovarainministeriön päätös metallirahojen osalta tulisi julkaista säädöskokoelmassa. Setelien ja metallirahojen laillisen maksuvälineominaisuuden lakkauttamista koskevat päätökset olisi julkaistava vähintään kuusi kuukautta ennen niiden voimaantuloa.

Lakkautettavat setelit ja metallirahat olisi tässä vähimmäisajassa vaihdettava uusiin uhal-

la, että ne muussa tapauksessa menettäisivät lakkauttamispäätöksen tullessa voimaan asemansa laillisina maksuvälineinä. Erityisesti syystä vaihtoaika voisi olla lyhyempikin. Tällaisena erityisenä syynä voisi olla lähinnä laajamittainen rahanväärennystapaus.

Voimaantulo

16 §. Ehdotetulla lailla kumottaisiin vuoden 1962 rahalaki muutoksineen, rahalain voimaansaattamisesta annettu laki (277/62) sekä maksujen pennimäärien pyöristämisestä vuonna 1990 annettu laki.

17 §. Kuten edellä 3—5 §:n perusteluissa on todettu, jäisivät nykyisen rahalain 2 §:n nojalla markan ulkoista arvoa koskevien asioiden käsittelystä valtioneuvostossa annettu asetus sekä vuonna 1991 markan ulkoisesta arvosta annettu valtioneuvoston päätös (882/91) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen kuitenkin edelleen voimaan. Niin ikään jäisi voimaan valtioneuvoston 13 päivänä marraskuuta 1992 pysyttämä Suomen Pankin oikeus olla noudattamatta markan vaihtelurajoja, joten markan niin sanottu kelluttaminen jatkuisi myös uuden lain voimaan tultua siihen asti, kunnes valtioneuvosto toisin päättää. Pykälän 3 momentin säännöksellä pysytettäisiin vuoden 1962 rahalain 8 §:n nojalla annettu metalliraha-asetus, joka voimaantulosäännöksensä mukaan tulee voimaan 1 päivästä lokakuuta 1993 ja joka ilman erityissäännöstä kumoutuisi vuoden 1962 rahalain kumoamisen myötä jo ennen voimaantuloaan.

18 §. Rahat, jotka ovat ennen ehdotettavan lain voimaantuloa annettujen säädösten nojalla laillisia maksuvälineitä, pysyisivät edelleen laillisina maksuvälineinä, kunnes ne lakkautetaan 14 §:n 1 momentin nojalla.

Ennen vuoden 1962 rahalain voimaantuloa annettujen säännösten mukaiset rahat jäisivät

edelleen voimaan sadasosan arvoisina nimelisarvostaan. Pykälän 3 momentin mukaan ennen vuotta 1963 käytetyn niin sanotun vanhan markan ja vuonna 1963 käyttöön tulleen niin sanotun nykymarkan arvoveroa koskevissa kysymyksissä sovellettaisiin edelleen ehdotetun lain 16 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan kumoutuvia vuoden 1962 rahalain voimaansaattamisesta annettua lakia sekä sen täytäntöönpanosta ja soveltamisesta annettua valtiovarainministeriön päätöstä (557/62).

1.2. Laki Suomen Pankin ohjesäännön 17 §:n muuttamisesta

Suomen Pankin päätöksenteko jakaantuu asioihin, joissa Suomen Pankin johtokunnalla on ohjesäännön 16 §:n nojalla niin sanottu yleistöimivalta. Säännöksen mukaan pankin hallinto ja hoito kuuluvat pankin johtokunnalle, mikäli erityisiä tehtäviä ei Suomen Pankin ohjesäännössä ole pidätetty pankkivaltuustolle. Ehdotetun rahalain 14 §:ssä annettaisiin Suomen Pankille valtuus päättää seteleiden lakkauttamisesta laillisena maksuvälineenä, eikä tässä lainkohdassa otettaisi kantaa Suomen Pankin päätöksentekojärjestykseen. Pankin ohjesäännön 17 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan uusista seteleistä päättävät pankkivaltuusmiehet, joten tarkoituksenmukaista on, että vanhojen seteleiden lakkauttamisesta päätetään samassa järjestyksessä.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä olevan perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Rahalaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Yleiset säännökset

1 §

Suomen markassa on sata penniä.

2 §

Laillisia maksuvälineitä ovat setelit ja metallirahat, jotka on laskettu liikkeeseen tämän lain mukaisesti.

Markan ulkoisen arvon määrittäminen

3 §

Markan ulkoinen arvo määritellään Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden valuuttojen kurssien perusteella.

4 §

Valtioneuvosto vahvistaa Suomen Pankin esityksestä markan ulkoisen arvon laskentaperusteet ja sen vaihtelualan rajat. Esityksen tekemisestä päättävät eduskunnan pankkivaltuusmiehet Suomen Pankin johtokunnan ehdotuksen perusteella.

Suomen Pankki huolehtii siitä, että markan ulkoinen arvo pysyy vaihtelualan rajoissa. Vakavan häiriön sattuessa valuuttamarkkinoilla Suomen Pankilla on kuitenkin oikeus tilapäisesti olla noudattamatta vaihtelualan rajoja. Valtioneuvosto voi Suomen Pankin esityksestä pysyttää pankin sanotun oikeuden olemaan voimassa toistaiseksi. Nämä asiat on niin pian kuin mahdollista saatettava valtioneuvoston käsiteltäviksi siten kuin 1 momentissa säädetään.

Valtioneuvosto voi myös omasta aloitteestaan ottaen huomioon raha- ja valuuttamarkkinoiden tilan peruuttaa oikeuden olla toistaiseksi noudattamatta vaihtelualan rajoja. Ennen päätöksentekoa valtioneuvoston on pyydettävä Suomen Pankin lausunto asiasta. Peruutuksen johdosta Suomen Pankin on tehtävä esitys valtioneuvostolle uusiksi vaihtelualan rajoiksi tai ryhdyttävä noudattamaan valtioneuvoston viimeksi vahvistamia vaihtelualan rajoja. Lausunto on annettava ja esitys tehtävä 1 momentissa säädettyssä järjestyksessä.

5 §

Valtioneuvoston on käsiteltävä 4 §:ssä tar-

koitetut asiat kiireellisinä sen mukaan kuin asetuksella säädetään. Suomen Pankin esitykset on joko muuttamattomina hyväksyttävä tai hylättävä. Asiat on pidettävä salassa, kunnes valtioneuvoston päätös on tehty.

Viranomaisten toimivalta

6 §

Suomen Pankilla on yksinoikeus setelien antoon.

Setelien nimellisarvoista ja ominaisuuksista päättää Suomen Pankki.

7 §

Valtiolla on yksinoikeus lyöttää metallirahaa omaan lukuunsa.

Metallirahojen nimellisarvoista ja ominaisuuksista päättää valtiovarainministeriö pyydettyään asiasta lausunnon Suomen Pankilta.

8 §

Valtiovarainministeriö päättää tarvittaessa maksujen pennimäärien pyöristämisestä.

9 §

Metallirahaa lyödään niin paljon kuin Suomen Pankki ilmoittaa sitä tarvittavan rahaliikkeessä. Rahat laskee liikkeeseen Suomen Pankki. Valtiovarainministeriö luovuttaa rahat Suomen Pankille nimellisarvosta liikkeeseen laske- mista varten.

Suomen Pankki ja valtiovarainministeriö voivat sopia metallirahan liikkeeseen laskemisessa sovellettavasta menettelystä.

Vastaanotto- ja lunastusvelvollisuus

10 §

Suomen Pankin on otettava vastaan seteleitä ja metallirahaa rajoituksetta. Muut eivät ole velvollisia ottamaan vastaan samassa maksussa metallirahaa enempää kuin 50 kappaletta.

11 §

Rahaa, joka on huomattavasti vahingoittunut, ei tule käyttää maksuvälineenä, eikä sitä tarvitse hyväksyä maksuksi.

Rikkinäisen setelin Suomen Pankki on velvollinen ottamaan vastaan nimellisarvosta, jos setelistä on yhtenä kappaleena jäljellä enemmän kuin puolet. Muissa tapauksissa Suomen Pankki päättää, ottaako se setelin vastaan ja maksaako se siitä nimellisarvon tai vähemmän.

Suomen Pankki on velvollinen ottamaan vastaan vahingoittuneen metallirahan, jos se voidaan varmasti todeta oikeaksi.

12 §

Valtio vastaa Suomen Pankille palautettujen metallirahojen lunastuksesta niiden nimellisarvosta.

Erinäiset säännökset

13 §

Suomen Pankki voi antaa pankeille ja muille rahalaitoksille sekä vastaaville yhteisöille rahan käsittelyä koskevia määräyksiä ja ohjeita.

14 §

Suomen Pankki voi päättää setelien ja valtiovarainministeriö metallirahojen lakkauttamisesta laillisina maksuvälineinä.

Suomen Pankki on kuitenkin velvollinen lunastamaan nimellisarvosta kymmenen vuoden ajan edellä 1 momentissa tarkoitettujen päätöksen voimaantulosta ne setelit ja metallirahat, jotka eivät enää ole laillisia maksuvälineitä.

Valtiolla on vastaavasti velvollisuus lunastaa Suomen Pankin 2 momentin mukaisesti lunastamat metallirahat vuoden kuluessa mainitussa lainkohdassa säädetyn määräajan päättymisestä.

15 §

Edellä 6 §:n 2 momentissa, 7 §:n 2 momentissa, 8 §:ssä ja 14 §:n 1 momentissa tarkoitettujen Suomen Pankin ja valtiovarainministeriön päätökset julkaistaan Suomen säädöskokoelmassa. Edellä 14 §:n 1 momentissa tarkoitettu päätös on julkaistava vähintään kuusi kuukautta ennen päätöksen voimaantuloa, jollei erityisestä syystä muuta johdu.

Voimaantulo

16 §

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 1993.

Tällä lailla kumotaan:

1) 30 päivänä maaliskuuta 1962 annettu rahalaki (276/62) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen;

2) rahalain voimaansaattamisesta 30 päivänä maaliskuuta 1962 annettu laki (277/62); sekä

3) maksujen pennimäärien pyöristämisestä 19 päivänä lokakuuta 1990 annettu laki (918/90).

17 §

Edellä 16 §:n 2 momentin 1 kohdassa mainitun kumotun rahalain nojalla markan ulkoista arvoa koskevien asioiden käsittelystä valtioneuvostossa 13 päivänä marraskuuta 1992 annettu asetus (998/92) sekä markan ulkoisesta arvosta 7 päivänä kesäkuuta 1991 annettu valtioneuvoston päätös (882/91) niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen jäävät tämän lain estämättä edelleen voimaan.

Valtioneuvoston kumotun rahalain nojalla 13 päivänä marraskuuta 1992 toistaiseksi pysyttämä Suomen Pankin oikeus olla noudattamatta markan ulkoisen arvon vaihtelualueen rajoja jää niin ikään edelleen voimaan.

Kumotun rahalain nojalla 12 päivänä huhtikuuta 1991 annettu metalliraha-asetus (676/91) tulee 16 §:n 2 momentin estämättä voimaan niin kuin asetuksen 11 §:ssä säädetään.

18 §

Setelit ja metallirahat, jotka ovat laillisia maksuvälineitä ennen tämän lain voimaan tuloa annettujen säännösten nojalla, pysyvät edelleen laillisina maksuvälineinä, kunnes 14 §:n 1 momentin nojalla toisin määrätään.

Ennen vuotta 1963 voimaan tulleiden säännösten mukainen markka vastaa yhtä tämän lain mukaista penniä. Vastaavasti ennen vuotta 1963 voimaan tulleiden säännösten mukaiset setelit ja metallirahat ovat nimellisarvoltaan sadasosa tämän lain mukaisista maksuvälineistä.

Sovellettaessa 2 momenttia noudatetaan edelleen 16 §:n 2 momentin 2 kohdassa kumotua rahalain voimaansaattamisesta annettua lakia ja sen nojalla annettuja määräyksiä, jollei voimassa olevista säännöksistä tai määräyksistä muuta johdu.

2.

Laki**Suomen Pankin ohjesäännön 17 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 21 päivänä joulukuuta 1925 annetun Suomen Pankin ohjesäännön (365/25) 17 §:n 1 momentin 4 kohta, sellaisena kuin se on 28 päivänä joulukuuta 1962 annetussa laissa (678/62), seuraavasti:

17 §

Pankkivaltuusmiesten asiana on:

Tämä laki tulee voimaan
kuuta 1993.

päivänä

4) päättää uusien seteliyksilöiden ja -mallien valmistuksesta sekä seteleiden lakkauttamisesta laillisenä maksuvälineenä;

Helsingissä 26 päivänä helmikuuta 1993

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Ministeri *Mauri Pekkarinen*

Laki**Suomen Pankin ohjesäännön 17 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 21 päivänä joulukuuta 1925 annetun Suomen Pankin ohjesäännön (365/25) 17 §:n 1 momentin 4 kohta, sellaisena kuin se on 28 päivänä joulukuuta 1962 annetussa laissa (678/62), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

Pankkivaltuusmiesten asiana on:

4) päättää uusien seteliyksilöiden ja -mallien valmistuksesta;

4) päättää uusien seteliyksilöiden ja -mallien valmistuksesta *sekä seteleiden lakkauttamisesta laillisena maksuvälineenä.*

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 1993.

